

KÖYGÖÇÜREN (1973)

FAKİR BAYKURT (1929-1999)

Hakkında

Baykurt, emekli olmadan önce kaleme alıp bitirdiği *Köygöçüren* adlı romanı için beş yılını verdiğini söyler. Ankara'da cezaevinde bulunduğu dönemlerde kurgusunu tamamladığı eseri hakkında yazar, halkın içinde bulunduğu duruma cezaevindeki bir mahkûmun gözüyle baktığını söyler. Başlangıçta Yeni Ortam'da günlük olarak tefrika edilmiş olan eser daha sonra 1973 yılında Oya Katoğlu'nun hazırlamış olduğu kapakla Remzi Kitabevi tarafından kitap halinde yayımlanmıştır. Yaklaşık olarak altı yüz sayfadan ve elli beş bölümden oluşan eserde toplumcu-gerçekçi bir üslupla ellinci yılını doldurmuş olan Cumhuriyet ülküsü hesaba çekilir. Anlatının açık ve gerçek uzamı; Konya'ya bağlı bir köy olan Kantarma'dır. Anlatıda karşılaşılan bazı tarihsel göndermelerden anlatının gerçek vaka zamanınının 1963 yılının öncesi ve sonrası olduğu anlaşılmaktadır. Olayların ilahi bakış açısına sahip olan yazar-anlatıcı tarafından aktarıldığı görülmektedir. Toplumcu-gerçekçi uygulamaların ve ilkelerin ışığında kaleme alınmış olan eserde Türk toplumunda görülen bazı temel toplumsal çatışmaların ana konuyu oluşturduğu görülmektedir. Anlatının geçtiği Kantarma köyünde yaşayan halk tutucu-liberal, ilerici-gerici ve ezen-ezilen olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Ezilen sınıf yaşadıkları bölgenin toplumsal refahını arttırmak için kalkınmaya yönelik bazı yeniliklerin hayata geçirilmesi yönünde gayret gösterirken ezen sınıf kendi çıkarlarını korumak için her türlü yeniliğe ve bilimsel yatırıma karşı çıkar. Aynı zamanda şehirde yaşayan fırsatçı kentsoylu sınıf köylü sınıfının yaşadığı sorunları fırsata çevirerek kendi çıkarları doğrultusunda önemli faaliyetlerde bulunur.

Özet

"*Köygöçüren*, Cumhurbaşkanının köylere yapacağı gezi programı dâhilinde Konya'nın Kantarma köyüne gelmesiyle başlar. Başkan köylülerle sohbet ederken onların dertlerini dinler, bu sohbet esnasında köylüleri iki gruba ayırır ve olay örgüsünün büyük çoğunluğuna yayılan bir çatışma meydana gelir. Topal Talip'in başını çektiği muhafazakâr grup köye bir Kur'an kursu; Hıdır ve Muhtar Musa'nın başını çektiği yenilikçi grup ise köye açılacak su kuyusuyla yıllardır süregelen susuzluğun giderilmesini ister. Bu çatışmayı sonlandırmak isteyen Başkan, aksine körüklenmesine sebep olacak bir hamleyle iki grubun da isteklerinin yapılacağı sözünü verir. Ancak Kur'an kursu için girişimler mekân ayarlanıp bir hoca görevlendirilerek hemen yapılırken; su kuyusu meselesi uzun süre bekletilir. Diğer yandan Kur'an kursunun açılmasıyla beraber köylüler, çocuklarını okul yerine kursa göndermeye başlar ve bunun doğal sonucu olarak -Topal Talip gibi muhafazakâr ve dinci kesimin kurs hocasını; Hıdır, Muhtar Musa, Çil Ümmet gibi sosyal yanı ağır basan kesimin ise öğretmeni desteklediği imam ile öğretmen arasında bir çatışma ortaya çıkar.

Tüm bunların üzerine Hıdır, köyün en önemli gereksiniminin su olduğunu düşündüğü için bu işe daha sıkı sarılır ve Muhtar Musa ile şehirle köy arasında çalınacak tüm kapıları çalıp köyü bu kuraklıktan kurtarmayı amaçlar. Bu emekler meyvesini verir ve hükümet köye su araştırması yapmak üzere şaşı bir mühendis gönderir. Mühendisin köyde yaptığı çalışmalar sonucu Topal Talip'in tarlasında kuyu açılmasına karar verilir; ancak Topal Talip zaten karşı olduğu bu işe büyük tepki vermekte gecikmez. Kuyu işinin önüne engel çıkmasını istemeyen Hıdır, kendi tarlasını feda etmeye hazırdır; fakat Topal Talip, yine de kuyunun kazılmasıyla yerin altında bulunan cinlerin rahatsız edilmesinden, uyuyan çift başlı yılanların uyandırılmasından ve bunların köyün başına bela olmasından korkar, ayrıca köyde onun gibi düşünenlerin sayısı hiç de az değildir. Camide bu yönde vaazlar verilir ve su kuyusunu isteyenler komünist ilan edilir ama tüm baskılara rağmen Hıdır ile Musa, bu işi desteklemeye devam eder.

Köye bir sene sonra sondaj makinesi getirilir ve Hıdır'ın tarlasında kazılar yapılarak senelerce özlemle beklenen su çıkartılır. Kuyunun etrafı bir anda müjdeyi duyan köylülerle şenlik alanına döner; fakat onca zahmetin sonunda ulaşılan suyun acı tadından dolayı içime ve tarımda kullanılmaya elverişli olmadığı görülür. Bu kötü haberden sonra su kuyusunun etrafına toplanan köylüler, ölüm haberi almış

gibi hüznü boğulur. Suyun bir süre sonra tatlanacağı umut edilse de su tatlanmadığı gibi gittikçe artan tazyikiyle çevresindeki tarlaları göle çevirir. Topal Talip ise haklı çıktığına sevinemez; çünkü onun tarlası da çoğu köylününki gibi su altında kalır ve ekinleri telef olur. Hıdır ise bu işe öncülük ettiği için sonuçtan kendini sorumlu ve suçlu hissedip hastalanır, Topal Talip'i haklı çıkardığı için de kendine çok kırgındır, evinden çıkmaya utanır hâle gelir. Ziraat Müdürlüğünden suyu incelemek için köye gelen görevliler, suyun insan sağlığına zararlı olduğu gerekçesiyle kuyuyu iki kez kapatmayı dener; ancak su, tazyik sebebiyle kontrol altına alınamaz. Ekinleri telef olan köylüler ise bu durumla nasıl baş edeceğini bilemez; özellikle köylünün kendisi yüzünden aç kaldığını düşündüğü için Hıdır'ın üzüntüsü büyüktür.

Köylülerin kendisinden yardım istemesi üzerine vali, her şeyi devletten beklemeyip bu suyu imece usulü çalışmalarla bir kanal açıp kontrol altına almaları gerektiğini söyler; fakat bu köylülerin kazma kürekle baş edebileceği bir durum değildir ve Demokrat Partili Zihni Bey'in araya girerek köye gönderdiği greyderin açtığı kanal sayesinde suyun akışı başka tarafa yönlendirilir. Acı sudan kurtulan köylüler bu sefer de tarlalarını saran inatçı "köygöçüren" otuyla mücadele etmek zorunda kalır ama bu otla kullanılan ilkel yöntemlerle başa çıkmak mümkün değildir. Köylüler bunca yıldır yaşadıkları yoksulluk ve susuzluk yetmezmiş gibi yeni baş gösteren salgın hastalıklar ve köygöçüren otu sebebiyle şehirde buldukları kapıcı, temizlikçi, bekçi gibi basit işlere güvenerek göçmeye başlar, köyde Çil Ümmet, karısı Selverce ve birkaç yaşlı kalır. Bu göçü fırsat bilen şehirli bürokratlar, köylülerin tarlalarını satın alıp hükümetin onlara sağladığı her imkânı kullanarak 10'dan fazla su kuyusu açtırır - onların açtırdığı kuyuların hepsi tatlı su kuyusudur- ve tarım makineleri ile zirai ilaçlar sayesinde köygöçüreenden kurtulup Kantarma köyünü modern bir çiftliğe dönüştürür. Köylülerin dertleriyle yeteri kadar ilgilenmeyen hatta onları azarlayıp makamlarından kovmuş bürokratlar, tarlaların sahibi olunca her türlü imkânı kendileri için hemen sağlayabilmektedir. Hıdır ve Musa ise köydeki bu çalışmaları şaşkınlıkla takip eder; onlara göre şehirli, köylülerini ellerinden alıp "çölde bir mucize" yaratmıştır.

Diğer yandan şehre göçen köylüler ve şehirli arasında sosyoekonomik bir çatışma mevcuttur; ayrıca bir taraftan da devrimci yükseköğretim gençleri ve öğretmenler, düzenlenecek "Köylünün Sesini Duyurma Mitingi" için hazırlık yapmaktadır. Mitingin yasal bir hak olduğunu düşünen vali, bu mitinge izin verir; fakat Demokrat Parti'den iznin geri alınması yönünde baskı görmeye başlar. Valiyi kararından döndüremeyen Demokratlar, halka para dağıtıp miting karşısında organize eder. Yapılan uyarıları dikkate alan devrimci gençler ve öğretmenler, mitingi yapmaktan vazgeçse de Demokrat Partililerin organize ettiği halkı durdurmak imkânsızdır. Galevana getirilen halk, sokaklarda slogan atarak Öğretmen Derneği'ne gelip yerden topladığı taşlarla derneğin camlarını kırıp gençlere ve öğretmenlere saldırır. Bu yürüyüşe Zihni Bey'in ricasıyla katılan Hıdır ve Musa, Demokrat Partililerin yardımlarından mahrum kalmamak için onlar gibi görünüp öğrencilerin ve öğretmenlerin yanında yer alır, böylece ikili köylülerini her işte kullanabileceklerini sanan şehirlilerden intikam aldığını düşünür" (Çetin 2021, 102-104).

Kişiler

Hıdır Anlatının başkişilerinden biri olan Hıdır Kantarma köyünün ilerici ve yenilikçilerinden biridir. Toplumsal refahın artması ve kalkınabilmeleri amacıyla Kantarma'ya su getirilmesini ister ve bu doğrultuda gerekli girişimlerde bulunur. Kantarma'da Kuran kursu açtırmak isteyen ve köye su getirilmesine yönelik yapılan çalışmalara destek olmaya çalışan kesimin karşı tarafında yer alır. II. Dünya Savaşı sırasında Çakmak Hattı'nda görevlendirilmiş olan anlatı kişisi evlidir ve Doğan, Duran, Yeter adlarında üç çocuğu vardır. Sunacık'la evlidir ve daha sonra Çil Ümmet'in genç yaşta dul kalmış olan kızı Teslime'yle de evlenir.

Muhtar Musa Kantarma köyünün muhtarı olarak rol oynayan Musa anlatının başkişilerinden biridir. Anlatıda rol oynayan kişi kadrosunun ilerici ve yenilikçi tarafında yer alır. Köye su getirilmesi konusunda elinden geleni yapar ve bu konuda öncül bir rol oynar. Göstermiş olduğu kişilik özellikleri bakımından olumlu bir tiptedir. Başlangıçta eylemsel olarak edilgen bir konumda olan anlatı kişinin anlatı ilerledikçe etkinleştiği görülür. Greimas'ın Eyleysel Örnekçesi'ne göre yardımcı/özne işlevine sahiptir. Evli olmasına rağmen cinsel doyumsuzluğu nedeniyle başka kadınlarla birlikte olur.

Çil Ümmet Anlatının yaşlı bilge tiplmesi Çil Ümmet; Muhtar Musa'yla Hıdır'ın kayınpederi ve Teslime'nin babasıdır. Milli Mücadele yıllarında düşman birliklerine karşı savaşmış ve gazi olmuştur. Halk Fırkası'nı ve Atatürk'ü destekleyen Çil Ümmet, dürüstlüğü ve hayat tecrübesinden dolayı Kantarmalıların saygısını kazanmıştır. Ülkesinin emperyalist devletlerle iş birliği yapmasına ve

ülkesine dış müdahalelere maruz kalmasına karşı çıkar. “Köygöçüren” otunun bütün tarlaları işgal etmesi sonucunda onun haricinde herkes köyden göç eder. Norm tiplerden biri olan anlatı kişisi Greimas’ın Eyleyensel Örnekçesi’ne göre yardımcı işlevine sahiptir.

Topal Talip Anlatıda rol oynayan kişi kadrosunun engelleyici tarafında yer alan anlatı kişisi olumsuz nitelikler göstermektedir. Tutucu, gelenekçi, çıkarıcı, maddiyatçı ve kurnaz kişiliğiyle göze çarpmaktadır. Kantarma köyünün varsıl kesimini temsil eden Topal Talip, kendi çıkarlarını korumak için, köye su getirilmesini istemez ve su çalışmalarını engellemeye çalışır. Yerli halkı edilgen bir hale getirmek ve bu sayede çıkarlarını korumak için köye Kuran kursu açtırır ve kurs hocasını kendi çıkarları doğrultusunda konuşturur.

Nureddin Hoca Topal Talip’in talebi üzerine köyde açılması istenen Kuran kursu için Ermenek’ten getirilmiş olan Nureddin Hoca oldukça tutucu, gelenekçi, uzlaşmayan, hasmane ve acımasız bir anlatı kişisidir. Söylemleri ve hutbeleriyle yerli halkın yüreğine korku salar ve onları her türlü yenilikten uzak tutar. “Köyde tutucu güçler hemen hocayı kontrolüne alır. Hoca da vaazlarında o grubun sözcülüğünü yapar. Köy öğretmeni ile mücadele halindedir. Sesi ve fiziği ile etkileyici ve köylü üzerinde ikna edici bir yapıya sahiptir” (Karabela (Şermet) 2007, 403).

Müteahhit Sadık Can Tülin’in babası ve Mühendis Cafer’in kayınpederidir. Dönemin önemli siyasileriyle yakın ilişkileri olan anlatı kişisi başbakanla aynı yemek sofrasını paylaşmaktadır. ABD’li firmalarla iş birliği yapan ve farklı alanlarda da ticaret yapan anlatı kişisi ABD yardımlarından faydalanır. Hollandalılarla birlikte radar sistemleri üretir. Fakat anlatı kişinin asıl mesleği müteahhitliktir. Büyük şantiyelere ve birçok iş makinesine sahiptir. Kişilik özellikleri bakımından olumsuz ve kart bir tiplene olan Sadık Can Greimas’ın Eyleyensel Örnekçesi’ne göre engelleyici işlevine sahiptir. Kantarmalıların içine düşmüş olduğu kötücül durumu fırsata çevirerek kendine yeni bir rant kapısı açar.

Anlatıda yer alan diğer anlatı kişilerinin isimleri şunlardır: Sunacık, Teslime, Selver, Dr. Zihni; DP İl Başkanı, Melahat; Dr. Zihni’nin eşi, Tülin; Mühendis Cafer’in eşi, Doktor Hıfzı, Başkan; Celal Bayar’dır, Kerim Usta, İmam İbrahim Hafız, Öğretmen Sefer; Kantarma’nın ilerici öğretmeni, Doğan, Duran, Yeter, Hüsnü Şifa, Müslüme; Muhtar Musa’nın eşidir, Bekçi Ahmet; Hıdır’ın erkek kardeşi, Akif, Güllü, Behice, Şükrü; Teslime’nin oğlu, Ümmü; Musa’nın kızı, Şerife; Musa’nın kızı, Emin; Topal Galip’in oğlu, Semih Bey; gazeteci, Vali, Sekreter, Tarım Bakanı, İçişleri Bakanı, Muhtar; Çöpler köyünün muhtarı vd.

Detaylı Olay Örgüsü

Başkan’ın Köyleri Gezmeye Başlaması Başkan’ın Ankara’nın taşra bölgelerinde bulunan köylerine gezi düzenlemek istemesi üzerine Başyaver Nurettin gezinin tertiplenmesiyle ilgilenir ve basım mensuplarının sorularını cevaplar. Tertiplenecek olan gezide yer alacak görevlileri eşgüdümle. Parti Genel Sekreteri, İçişleri Bakanı, Tarım Bakanı ve Vali Başkan’a eşlik edecek ve köylünün ne durumda olduğuna yönelik gözlemler yapıp rapor hazırlanacaktır. Başkan’ın Genel Merkez’e gelmesinin ardından araçlara binilir ve yola çıkılır. Yolculuk sırasında tarlaların arasında ilerleyen görevliler bostan ekiminde çalışan kırmızı başlıklı ve pazen entarili kadınları görürler. Hiçbir erkeğin çalışmalarında yer almadıkları ve bebeklerin peştamaldan yapılmış beşiklere koyulduğu görülür. Oldukça bakımsız yapılarda yaşadığını ve kullanılan üretim araçlarının ilkelliğini gören Başkan mevcut durumu eleştirir. Fakirlik, yoksulluk ve sefalet köylü sınıfını adeta esir almıştır. Çöpler köyüne varılmasıyla birlikte Başkan köyün muhtarıyla görüşür ve ekinlerin arasından çıkan otların neden temizlenmediğini ona sorar. Muhtar Başkan’a traktör ve benzeri tarım araçlarından mahrum oldukları için tarlaları temizleyemediklerini söyler. Birkaç köylüyle yüz yüze görüşen Başkan traktör yoksunluğunun ve okuma-yazma oranının azlığının sandığından daha fazla olduğunu fark eder.

Başkan’ın Köylü Sınıfının Kötücül Durumuna Şahit Olması Başkan’ın birkaç köy daha gezmek istemesi üzerine Kurukışla, Kulu ve Cihanbeyli gibi köylere gidilir. Kurukışla yerleşimcilerin bakımsızlığının ve pisliğinin nedenini sorar. Yerliler Başkan’a köylerinde su olmadığını söylerler. Neredeyse her konuda derin yoksunluklar yaşayan köylülerin hayvanları da oldukça zayıftır. Başkan köylülerden birine malının başına neden boncuk taktığını sorar. Köylü Başkan’a boncuğun hayvanı nazardan ve hastalıklardan koruduğunu söyler. Bunun üzerine Başkan köylüye, hayvanıyla düzgün bir şekilde ilgilenmesi gerektiğini ve onu boncuk takarak büyütemeyeceğini söyler. Hayvanların başına takılan bütün boncukların toplatılmasını ister. Eğitimsizlikleri ve yoksullukları nedeniyle köylüler bir kurtarıcı olarak tamamen batıl inançlara sarılmışlardır. Olası bir savaş durumunda köylülerin ne

yapacağından endişe eden bürokratlar ikiye ayrılırlar. Kimi Türk köylüsünün cesaretini ve fedakarlığını överken kimisi de bilgisizlikten ve yoksulluktan hiçbir karşılık verilemeyeceğini savunur. Köylü sınıfının içinde bulunduğu duruma öfkelenmiş olan Başkan sinirini bakanlardan çıkarmaya çalışır. Batıl inançların köylüleri esir almış olduğunu fark eden Başkan boncukların toplatılmasını ve susuzluk sorunuyla ilgilenilmesini ister.

Kantarma Köyündeki Olumsuz Koşullar İl merkezine on üç kilometre uzaklıkta olan Kantarma köyünde yaşayan yerliler, Başkan'ın gezileriyle ilgili yapılan haberleri gazeteden okumaktadırlar. Birçok sorunu ve yoksunluğu olan köylüler Başkan'ın Kantarma'yı da ziyaret etmesini ve ona dertlerini teker teker anlatmayı isterler. Muhtar olduğundan beri Kantarmalıların sorunlarıyla doğru düzgün hiç ilgilenmemiş olan Musa, topraktan çıkan otlara cinlerin sebep olduklarını söyler. Muhtar, kahvede oturan köyün erkeklerine cin ve sin kurduyla ilgili gerçeklikle hiçbir ilgisi olmayan safsatalar anlatır. Hıdır gibi yeniliğe açık olan köylüler onun uydurma hikâyelerinden oldukça sıkılmışlardır. Bundan dolayı Hıdır Başkan'la yüz yüze konuşmak ve ona dertlerini anlatmak ister. Başkan'ın İl Başkanlığı'nda olduğunu öğrenen Hıdır oraya gidip kendisiyle bizzat görüşmek ister. Eve gittiğinden eşi Sunacık'la konuşan Hıdır, sorunlarını Başkan'a anlatmaya niyetli olduğunu ona da söyler. Sunacık Hıdır'ın ailesiyle daha fazla ilgilenmesini ister. Hıdır'ın oğlu Doğan Gözlük Gediği'nde hayvanları otlatmaktadır. Bölgenin oldukça çorak olmasından dolayı hayvanlara, sürülmemiş olan bir tarladaki otlar yedirilir. Eşi Kore Savaşı'nda şehit düştükten sonra babası Çil Ümmet'le birlikte yaşamaya başlamış olan Teslime, oğluyla birlikte Gözlük Gediği'nde hayvanları otlatmaktadır. Doğan'la karşılaşan Teslime onunla birlikte bazı otlar toplamaya başlar. Sıcaktan çatlamış olan toprağın yarıklarından birine Doğan'ın ayağı girer. Teslime Doğan'ı yarıktan çekip kurtarır. Hemen ardından yarıklardan birine düşmüş olan büyükbaş hayvanlardan biri boynuna urgan bağlanarak çekilir ve kurtarılır.

Hıdır'la Musa'nın Başkan'la Görüşmeleri Parti ocağının önünde Muhtar Musa'yla karşılaşan Hıdır, Başkan'la görüşmek ve dertlerini ona anlatmak için merkeze geldiğini söyler. Muhtar Musa da Doktor Zihni'yle görüşmek için merkeze gelmiştir. Fakat kısa bir süre sonra aralarındaki anlaşmazlıkları bir kenara bırakan ikili merkeze gelmelerinin asıl sebebinin birbirlerine açıkça söylerler. Muhtar Musa Hıdır'ı Vali'nin Başkan'ın ziyareti şerefine düzenlediği şölene davet eder. Birlikte şölene katılan ikili karınlarını tıka basa doyurup içki içerler. Muhtar Musa istenildiği kadar irade gösteremediği ve dik duramadığı için eşi ve köylüler tarafından eleştirildiğini söyler. Hıdır da Muhtar Musa'nın Kantarma'ya yeterince iyi hizmet edemediğini düşünmektedir. Doktorluğu bırakıp siyasete atılmış olan Parti İl Başkanı Doktor Zihni davetliler arasında görülür. İçtikleri içkiden dolayı sarhoş olan ikilinin birbiriyle kaynaştıkları ve şarkı söyledikleri görülür. Yiyebildikleri kadar et yiyen ikili uzun süredir böylesine bir ziyafet çekmediklerini söylerler. Zira Muhtar Musa Karabük'te askerlik görevini icra ettiği ve bir fabrikanın patladığı zamanlarda et yediğini söyler. Yalnızca seçim dönemlerinde halkı hatırlayan ve onlara sorunlarını soran siyasetçileri eleştirirler. Güvenliği sağlayan çavuşlardan biri ikiliye Başkan'ın köylülerle görüştüğünü söyler ve kendilerine soru sorulması durumunda her şeyin yolunda olduğunu söylemelerini emreder. Fakat Hıdır Başkan'a Kantarma'da yaşadıkları sorunları anlatır. Başkan Hıdır'ı dikkatlice dinler ve köyün durumunu daha iyi anlayabilmek için ona bazı sorular sorar. Kantarma'nın oldukça zor durumda olduğunu anlayan Başkan orayı ziyaret etmeye karar verir.

Kantarmalıların Başkan'ın Ziyareti İçin Hazırlık Yapmaları Omuzlarında tüfek olan iki jandarma eri şafağın söktüğü vakitlerde Kantarma'ya varır ve kimsenin uyanmadığını görmeleri üzerine caminin önünde imamı beklemeye başlarlar. Fakat kısa bir süre sonra ikili beklemekten vazgeçip Muhtar Musa'nın evine gider. Karakol komutanı olan Çavuş, köylülere ait olan bütün ineklerin başlarına takılmış olan boncukların toplatılmasını emretmiştir. Muhtar Musa erlere, Meram'da düzenlenmiş olan şöleden ve Büyük Başkan'la aralarında geçen diyalogdan bahseder. Büyük Başkan'ın Kantarma'yı ziyaret edeceği anlaşılır. Erler Muhtar Musa'dan getirdikleri belgeleri mühürlemesini isterler. Kısa bir süre dinlenip yemek yemelerinin ardından erler dönüş yoluna çıkarlar. Muhtar Musa Büyük Başkan'ın geleceğini camideki gramofon aracılığıyla duyurur. Yapılan duyurunun ardından Kantarmalıların arasında hayvanların başlarına takılmış olan boncukların çıkarılması ya da çıkarılmaması üzerine bir tartışma yaşanır. Boncukların çıkarılması durumunda hayvanlarının hastalanıp öleceğini düşünen Topal Talip gibi yerliler Muhtar Musa'nın isteğini yerine getirmeyeceklerini söylerler. Kimi köylüler Büyük Başkan'ı memnun etmek ve taleplerini ona iletme için boncukları çıkarmayı kabul ederken kimileri de ne olursa olsun boncukları çıkarmama konusunda kararlıdır. Hıdır hayvanlarının başlarına taktığı boncukları çıkarmak amacıyla eve gider. Bu sırada ev işleriyle ilgilenen Sunacık canı sıkılarak da olsa Hıdır'a onların tamamen tükendiğini söyler. Ne yapıp edip un bulacağını söyleyen Hıdır konuyu değiştirerek Büyük Başkan'ın katıldığı şölene anlatır. Hacer adlı şarkıcının güzelliğinden ve sesinden bahseder. Muhtar Musa'nın onunla yatmak istediğini hatırlar. Köylü çocuklar tarafından

korkutulduğu için altına işemiş olan Yeter eve gözyaşları içinde gelir. Sunacık onu sakinleştirmeye çalışırken diğer yandan onun eteğini yıkar.

Kantarmalıların Su İsteyenler ve Kuran Kursu İsteyenler Olmak Üzere İkiye Ayrılmaları Hazırlıklarını tamamlamış olan Kantarmalılar Büyük Başkan'ı kaynamış yumurtalar ve ayrılarla karşılarlar. Çoğu Kantarmalı hayvanların başına takmış olduk boncukları toplamışlardır. Boncukları toplamak istemeyenlerse hayvanları Büyük Başkan'ın göremeyeceği yerlere saklamışlardır. Kantarma köyünü gezen ve yerlilerle sohbet edip onların sorunlarını dinleyen Büyük Başkan, tarlaların ekimsiz olmasını, hayvanların zayıf olmalarını ve insanların bakımsızlığını eleştirir. Yüzyıllar boyunca geri bırakılmış olan köylüleri çağın yaşam standartlarına erdirmek için yapılması gereken çok fazla şey vardır. Kantarmalıların isteklerini öğrenmeye çalışan Büyük Başkan Topal Talip'in Kuran kursu açılmasını istediğini öğrenir. Zira Topal Talip öldükten sonra arkalarından dua okuyacak kimsenin olmayacağından endişe etmektedir. Köyün varsıl kesimine mensup olan Topal Talip'in isteğine karşın Hıdır, daha iyi tarım yapmak ve daha insanca yaşamak için suya ihtiyaç duyduklarını söyler. Hıdır'a göre Kantarma köyünün en önemli ihtiyacı sudur. Kantarmalılar, köyde kurs açılmasını isteyenler ve köye su getirilmesini isteyenler olmak üzere ikiye ayrılırlar. Köylülerin isteklerini makul bulan Büyük Başkan iki isteği de yerine getireceğini söyler. Kuran kursu açmak oldukça kolaydır fakat köye su getirmek uzun vadede sağlanabilecek bir hizmettir. Tarım Bakanı Büyük Başkan'a yakında sulama alanında önemli atılımlar yapılacağını söyler. Büyük Başkan Hıdır'ı Meram'da düzenlenen şölenle gördüğünü ve onunla konuştuğunu hatırlar. İkili arasında şölenle ilgili bir konuşma gerçekleşir. Büyük Başkan çevresindekilere kırsalın geri kalmışlığıyla ne olursa olsun mücadele edilmesi gerektiğini söyler.

Hıdır'la Musa'nın Köye Su Getirilmesine Yönelik Görüşleri Hıdır, köye su getirilmesine yeterince destek olmadığını düşündüğü Muhtar Musa'ya kızar. Fakat Muhtar Musa Hıdır'a aslında onu savunduğunu fakat siyaset yaparak bunu yaptığını söyler. Muhtar Musa Hıdır'a Büyük Başkan'ın ve Vali'nin suyuna giderek aslında onun önünü açtığını ve onu savunduğunu söyler. Zira Kuran kursu açmak birkaç günde halledilebilecek bir işken köye su getirilmesi yıllar sürecektir. Muhtar Musa, kendisinden sonra Hıdır'ın muhtar olmasını istemektedir. Evde onun bitmiş olması üzerine Hıdır çok zor bir duruma düşer. Lamba gazı ve diğer önemli tüketim malzemelerinin tükenmesi üzerine Hıdır, Topal Talip'in oğlu Salim tarafından işletilen dükkâna gider. İhtiyaçlarını temin etmeye çalışan Hıdır Topal Talip'in siyasi ilişkilerini geliştirerek ticarete atıldığını ve sermaye sahibi olduğunu bilmektedir. Tahsildar Tahsin Efendi Kantarmalıların borçlarını tahsil etmek amacıyla köye gelir. Fakat Muhtar Musa Tahsin Efendi'ye Kantarmalılarda verecek hiçbir şeyin olmadığını söyler. Yerlilerle görüşen Tahsin Efendi, yapılması istenen kurs ve su yolundan dolayı vergilerin daha da artacağını, gerekirse çok uzak yerlerden köye suyun getirileceğini söyler. Zira siyasiler vergi sistemi aracılığıyla halktan topladığı parayı seçim kazanmak ve kendi düzenlerini inşa etmek için kullanmaktadırlar. Halkın fazla güçlenmesini istemeyecek olan devletin su getirmeme ihtimalinin olduğunu söyler.

Topal Talip'in Köye Su Getirilmesine Karşı Olması Topal Talip, babasından kalan 50x50 dönüm araziye sahip çıkmış ve kız kardeşlerine hiçbir şey vermemiştir. Ardından köyün en güzel ve en varlıklı kızıyla evlenmiştir. Tek parti döneminde Halk Fırkası'nı ve daha sonra iktidara gelmeyi başaran Demokrat Parti'yi desteklemiştir. ABD yardımıyla getirilmiş olan traktörlerden birini almamış olsa da Tekel'in tütün bayiliği ona aittir. Meram'da Hıdır'la görüşmüş olan Muhtar Musa'ya kızar. Zira kendisi tutuculuğu savunurken Hıdır köye somut yenilikler getirilmesinden yanadır. Zaman Amat'ın dükkânına giden Topal Talip ona köydeki gelişmelerden bahseder. Muhtar Musa'yla Hıdır'ın Meram'da Büyük Başkan için düzenlenen şölene katıldıklarına ve orada içki içip dansöz oynattıklarına değinir. Onların inançsız birer günahkâr olduklarını ima eden Topal Talip, köyün sudan çok hafıza ihtiyacının olduğunu söyler. İstanbul Caddesi'nde bir dükkân işleten Zaman Amat'la Topal Talip arasındaki ticari ilişkiler oldukça sıkıdır. Zaman Amat Topal Talip'in oğlu Salim'i över ve onun işletmeciliğinden oldukça memnun olduğunu söyler.

Hıdır'la Musa İkilisinin Köye Su Getirilmesi İçin Vali'yle Görüşmeye Karar Vermesi Muhtar Musa Hıdır'a Topal Talip'in köye hoca getirttiğini ve hocaya kalacak yer ayarlandığını söyler. Köyün ihtiyacı olan en son şeyin hafız olduğunu söyleyen Hıdır yazın bostanları sulayabilmek ister ve bunun için gerekli altyapının sağlanmasını talep eder. Daha verimli tarım yapabilmek için köye suyun getirilmesinin şart olduğunu söyleyen Hıdır Vali'yle görüşmeyi önerir. Fakat Muhtar Musa Hıdır'a engel olur ve ilk önce bir plan yapmaları gerektiğini söyler. Muhtar Musa Hıdır'a köydeki caminin içini ve dışını onartıp minare yaptırılmaları gerektiğini söyler. Hıdır Muhtar Musa'ya camiye onartıp minare yaptırmanın su altyapısının yapılmasında ne gibi bir rol oynayacağını sorar. Muhtar Musa Hıdır'a

siyaset yapmasını hiç bilmediğini ve kendisine güvenmesini söyler. Ardından valilik binasına giden ikili sekretere Vali'yle görüşmek istediklerini söyler. Daha önce kendisiyle görüşmüş olduklarını ve Büyük Başkan'ın da konudan haberdar olduğunu söylerler. Sekreter ikiliyi odanın önünde bekletir. Fakat aradan saatler geçmiş olmasına rağmen Vali ikiliyi bir türlü odasına kabul etmez. Birçok memur ve yönetici odaya girip çıkmasına rağmen ikiliye bir türlü sıra gelmez. Sekreter onları başka bir sorumluya yönlendirmek istese de saatlerce valiyle görüşmeyi beklemiş olan ikili teklifi reddederler. Mesai saatinin sona ermesiyle birlikte Vali odasından çıkar. Fakat Vali ikiliyle görüşmez.

Hıdır'la Musa İkilisinin Parti İl Başkanı Zihni Bey'le Görüşmesi Bunun üzerine ne yapılması gerektiğini düşünen ikili Parti İl Başkanı Doktor Zihni Bey'le görüşmeye karar verir. Zihni Bey ikiliyi oldukça gülümser bir yüzle karşılar ve görüşmek istedikleri konuyu hatırladığını, az sonra onları içeri alacağını söyler. Parti temsilcileri hükümetin aldığı kararları aralarında konuşup bilgi alırlar. Bir süre sonra toplantının bitmesi üzerine Zihni Bey ikiliyi odasına kabul eder. İkili Zihni Bey'e köydeki su altyapısının tamamlanmasını istediklerini ve camiyi onartıp minare yaptırmak istediklerini söyler. Zihni Bey ikiliye bazı kurumlardan alacakları para yardımlarıyla kolayca camiyi onartıp minare yaptırabileceklerini söyler. Fakat köydeki su altyapısı çalışmaları yürütülmekte olan bir projeye dahildir ve çalışmaların ilerleyip hızlanması için üst makamlara baskı yapılması gerekmektedir. Zihni Bey ikiliyi konuyu diğer meslektaşlarına açmak için akşam yemeğine davet eder. İkilin yanında eşi Melahat'ı ve çocuklarını da arabayla alan Zihni Bey lokantaya gider. Gece boyunca Muhtar Musa Zihni Bey'in eşi Melahat'ı izler. Melahat'ın özgüveni, becerikliliği ve güzelliği onun şehvet duygusunu uyandırır. Yemek boyunca ikili su konusunun konuşulmasını bekler. Fakat mesnetsiz konular üzerine konuşarak zaman öldüren grup Kantarma'ya su getirilmesi üzerine bir türlü konuşamaz. Bunun üzerine Zihni Bey ikiliye iki gün sonra yeniden makamına uğramalarını, kendisinin valiyle görüşeceğini ve konuyu ona açacağını söyler. Bunun üzerine ikili lokantadan ayrılır fakat şehirde kalmaya karar verirler. İkili nerede kalacaklarına karar vermeye çalışır. Oyuncak bir tren yapması için kızına beşik ve tekerlek almaya söz vermiş olan Hıdır'ın konaklamak için harcayacağı parası yoktur. Bunun üzerine ikili ücretsiz kalabilecekleri bir bağa gider.

Kuran Kursu Hocasının Köye Gelmeye ve Su Çalışmalarının Başlatılmaya Çalışılması Topal Talip'in kurs hocasını köye getirdiğini öğrenmiş olan muhtarın karısı eşini uyandırmaya çalışır ve ona kurs hocasının geldiğini haber verir. Muhtar Musa eşinin tavsiyesi üzerine Ermenek'ten gelen kurs hocasını birkaç gün evinde ağırlamak ister. Topal Talip yapılan sohbetlerde hocanın siyasi görüşünü öğrenmeye çalışır. Fakat ilk zamanlarda hoca siyasi görüşünü belli etmemeye çalışır. Kantarma'ya yerleştikten ve işe başladıktan kısa bir süre sonra hoca ekinlerini biçmek ve erzak toplamak için memleketine gider. Vali'yle görüşmek amacıyla iki defa şehre gitmiş olan Hıdır, Zihni Bey ve Torunoğlu'yla görüşmek zorunda kalmıştır. Köye su getirilmesi konusunda hiçbir girişimde bulunulmadığını gören Hıdır Kuran kursunun açıldığını ve cami tadilatının hızlıca bitirildiğine şahit olur. Minberden her hutbe okuyuşunda cami imamı İslamcı ve Milliyetçi gericiliği överken ilerici grupları karalamaktadır. İlim Yayma Cemiyeti gibi Anti-Komünist kuruluşlara methiyeler düzer.

Kantarma'daki Su Çalışmalarına Başlanması İçin Mühendis Cafer'in Görevlendirilmesi Kaliforniya Teknik Üniversitesi'nden mezun olmuş ve orada yüksek lisansını tamamlayıp yüksek mühendis olmuş olan Cafer, üniversite eğitimini Boston'da tamamlamış ve İstanbul'da Amerikan Koleji'ni bitirmiş Tülin adlı eşiyle Kantarma'ya gelmiştir. Yükseköğrenim gördüğü döneme kadar devlet okullarında eğitim almış olan Cafer, zorunlu hizmetini tamamlayarak ülkesine hizmet etmek istemektedir. Bundan dolayı Kantarma'da yeraltı su kaynaklarını bulmakla görevlendirilmiştir. Orta sınıfa mensup birer kentsoylu olan anlatı kişileri Kantarma'da kendilerini karşılayan yerlilere pasif bir iğrentiyle yaklaşırlar. Onların ikramlarını her ne kadar geri çevirmek isteseler de ısrarlara dayanamazlar. Tülin arabadan bile inmez ve ikram edilen çayı zorla içer. Cafer Hıdır'la Mahmut'a bölgenin jeolojik yapısı üzerine yapacağı çalışmaları anlatmaya çalışır. Bölgedeki yeraltı su kaynaklarını tespit edeceğini ve gerektiği zaman sondajcılarının geleceğini söyler. Hıdır'la Mahmut Cafer-Tülin çiftini bir yere yerleştirmek ister fakat çift araçla köyden ayrılmayı tercih eder. Yukarı mahalleden gelen Hasan Fadime'nin rahatsızlandığını ve onu doktora götürmek üzere olduklarını ikiliye haber verir.

Kantarma'nın Gericisi İmamıyla İlerici Öğretmenin Çatışması Fadime'yle ilgilendikten sonra Kantarma'ya geri dönen Hıdır köy öğretmeni Sefer Yılmaz'la karşılaşır. Köy imamının söylemleri yüzünden çocukların ilerici ve gericisi olmak üzere ikiye ayrıldıklarını söyler. Gericisi öğrenciler çoğunluktadır ve imamın doldurduğuna gelerek okul malzemelerine zarar vermektedirler. Sefer Yılmaz Topal Talip'e köy imamını defalarca şikâyet etmiş fakat ondan herhangi bir yardım görememiştir. Hıdır

Kantarma halkının gerici dünya görüşünü eleştirir ve bazı çıkar odaklarının kendi menfaatlerini korumak adına halkı karanlıkta tuttuklarını söyler. Hıdır Sefer Yılmaz'ı mücadeleye devam etmesi konusunda cesaretlendirir. Uzun süredir şaşı mühendisin geri gelmesini bekleyen Hıdır, Sunacık ile Teslime'ye dert yazar. Teslime'yi gördükçe duygusal olarak coşan Hıdır, ona karşı beslediği duyguları bastırmakta zorlanmaktadır. Genç yaşta eşini Kore'de kaybetmiş olan Teslime'nin içinde bulunduğu duruma hem üzüldür hem de sevinir.

Müteahhit Aile ve Kentsoylu Sınıfın Dünya Görüşü

Hizmetçisi, aşçısı ve şoförü olan bir evde yaşayan Cafer-Tülin çifti odalarında tartışmaktadır. Cafer'in Tülin'e vurduğu ve onu azarladığı duyulur. Eşinin şımarık tavırlarından oldukça bunalmış olan Cafer artık ona katlanmakta zorlanmaktadır. Tülin, annesi Şeyma Hanım'a Cafer'den daha iyi bir koca bulabileceğini ve onunla evlenmekten pişman olduğunu söyler. Fakat aile kızlarının bir ABD'liyle evlenmesi yerine Türk olan başarılı bir mühendisle evlenmiş olmasını tercih ederler. Tülin'in babası Sadık Can Amsterdam'da Hollandse Signaal Apparaten şirketiyle ortaklık anlaşmaları imzalamıştır. Marshall Planı, Truman Doktrini ve Kuzey Atlantik Paketi gibi oluşumlara dahil olan Türkiye Nadge Radar Üstleri Projesine de dahil olmuştur. Sadık Can'ın şirketi bu radarların yapımında önemli rol oynayacaktır. Bundan dolayı şirketinin birçok mühendise ve işçiye ihtiyacı vardır. Ülkenin geri kalmışlığının devletçi politikalarından kaynaklandığını savunan Sadık Can, üretimin tamamen özelleşmesini ve küresel şirketlerle ortaklık anlaşmalarının yapılmasını savunur. Sadık-Şeyma çifti Cafer'den Tülin'i köye götürmemesini rica eder. Cafer kayınlarının bu isteğini kabul eder.

Mühendis Cafer'in Çalışmalara Başlaması ve Kantarmalıların İkiye Ayrılması

Kantarma'daki su arama ve çıkarma çalışmalarında epeyce yol kat edilmiştir. Mühendis Cafer Kantarmalılara çok alışmış ve hiç çekinmeden onların ikramlarını kabul etmeye başlamıştır. Topal Talip Cafer'in Kantarma'da daha fazla kalacağını düşünerek "Goca Oda"nın bir bölümünü ona vermeyi düşünür. Bu sayede Cafer'i kendine borçlandıracak ve ihtiyaç duyduğu zaman onun desteğini alabilecektir. Kuran kursunun yeni hocası olan Nureddin ilerici karşıt söylemlerine devam etmektedir. Her türlü bilimsel çalışmaya ve özgürlükçü düşünceye karşı olan Hoca Nureddin inanç istismarı üzerinden yerlilerden yeraltında bulunan su kaynaklarının çıkarılmasına karşı olmalarını ister. Hoca Nureddin'in aksine Sefer Yılmaz ise, 1. ve 2. sınıflara öğretmenlik yapan anlatı kişisi, öğrencilere Tiberius Grakhüs'ün hikayesini anlatır ve onlardan tarihsel kişiliğin öyküsünü yazmalarını ister. Antik Yunan'da senatörlük yapmış olan Grakhüs başa geldikten sonra yönettiği toprakların halk arasında eşit bir şekilde dağıtılmasını istemiştir. Fakat Antik Yunanistan'ın varsılları onun bu isteğine karşı çıkıp Grakhüs'ü ve yandaşlarını katletmişlerdir. Kuran Kursu Hocası Nureddin'i kendi amaçları doğrultusunda güdümlleyen Topal Talip köylüleri kendi çıkarları doğrultusunda yönlendirir.

Çalışmaların İlerlemesi ve Yerlilerin Projeye Karşı Kısıktırılması

Kantarma'daki su arama çalışmalarını yakından takip eden Hıdır Cafer'le birlikte zaman geçirmektedir. Türkiye'deki su arama ve çıkarma sistemi ABD'nin sistemine güdümlüdür. Bundan dolayı Su İşleri Teşkilatı'nın politikalarında bazı sorunlar görülmektedir. Çumra Sulu Ziraat Deneme İstasyonu'na giden ikili köydeki çalışmaların bir sonucu varıp varmayacağını merak eder. Bölgedeki avcılık faaliyetleriyle ilgili bilgi alan Mühendis Cafer anızlarda avlanmak ister. Cafer-Hıdır ikilisi aldıkları çiftelilerle keklik avlamaya giderler. Nişancılıkta çok iyi olan Cafer çok sayıda keklik avlamayı başarır. Onun bu yeteneği sayesinde bir süre et yiyecek olan Hıdır'la ailesi onun köyden hiç ayrılmasını istemezler. Ayrıca Sunacık Topal Talip'in oğluna ders notlarını veren Doğan'ı azarlar. Fakat daha sonra bu davranışından pişman olur. Yapılan çalışmalar sonucunda Hıdır, Muhtar Musa, Topal Talip gibi isimlerin tarlalarının birleştiği bir noktanın altında su kaynağı bulunur. Tarlasının altında su kaynağının bulunmuş olmasından dolayı Hıdır toprağını kaybetmekten çekinir. Toprağını kaybetmesi durumunda nereye gideceğini ve ne yapacağını düşünmeye başlar. Topal Talip ise Kurs Hocası Nureddin aracılığıyla Kantarmalılara yeraltında cinlerin yaşadığı ve yapılması planlanan sondaj çalışmalarlarıyla birçok yavru cinin öleceği hikayesini uydurur. Kurs Hocası Nureddin Kantarmalıları su çıkarma çalışmaları engelleme konusunda uydurduğu hurafelerle ikna etmeye çalışır. Kurs Hocası Nureddin Kantarmalılara yerüstündeki sularla ilgilenilmesi gerektiğini söyler. Ardından Nureddin Hoca hutbe sırasında köyde yapılması planlanan su arama çalışmalarının dine karşı gelmek olduğunu söyler ve Anti-Komünist propaganda yapar. İslamcılığı ve milliyetçiliği destekleyen bazı kuruluşlara maddi ve manevi yardımda bulunmanın öneminden bahseder. Kuran Kursu Hocası Nureddin'in söylemlerinden etkilenen yerliler içten içe köydeki bilimsel çalışmaları destekleyen Hıdır'la Muhtar Musa'ya karşı düşmanlık beslerler. Kış mevsiminin gelmesiyle birlikte su çıkarma çalışmaları ertelenir ve bunun sonucunda köylüler Hıdır'la Musa'ya karşı daha da kin gütmeye başlarlar. Başlarına kötü bir şey gelmesinden endişelenen ikili bıçak veya silah taşımaya başlar.

Sondaj Makinesinin Gelmesi

Bahar mevsiminin Kantarma'ya gelmesiyle birlikte yerliler tarlalarında çalışmaya ve hayvanları gütmeye başlarlar. Bir gün evin hayatında soğan ve yufkayla kahvaltısını yapan Hıdır köy yolunda ilerleyen araçları görür. Araçları gören öğrenciler de öğretmenlerinin izniyle köy yoluna doğru koşarlar. Bir treylere yüklenmiş olan sondaj makinesi birkaç araç eşliğinde köye giriş yapar. Sondaj makinesini getiren görevliler onun güvenli bir yere yerleştirilmesini isterler. Zira Cafer ve diğer mühendislerin gelip çalışmalara başlamaları birkaç gün sürecektir. Kantarmalıların ilgisizliğinden şüpheye düşen görevliler onların sondaj çalışması yapılmasını isteyip istemediklerini sorgularlar. Çil Ümmet görevlilere köylülerin bu konuda ikiye bölündüklerini söyler. Fakat kendisi yapılacak olan çalışmayı destekler ve bu sayede köylülerin hurafelerden kurtulacaklarını düşünür. Muhtar Musa'nın evinin yakınlarına bırakılan makinelerin başında her gece su çıkarılmasını destekleyenlerin arasından biri çifteliyle nöbet tutmaya başlar. Bu durumu fark eden Topal Talip gibi sondaj karşıtları makinelere zarar vermekten vazgeçerler ve hamle yapmak için bir süre daha beklemeye karar verirler. Kendi tarlasında sondaj çalışması yapılmasını istemeyen Topal Talip Hacı Yusuf aracılığıyla Hıdır'la Musa'ya çalışmaları başka bir yerde yapılmasını istediği haberini gönderir. Muhtar Musa Hacı Yusuf'a Topal Talip'in tarlasından başka bir yerde çalışmaların yapılmasını kendisinin de istediğini söyler. Fakat sondajın nerede yapılacağına Mühendis Cafer'in karar vereceğini zira uzman olan kişinin o olduğunu söyler.

Sondaj Çalışmalarının Başlaması

Bir süre sonra sondaj işçilerinin arasına Cafer de katılır. Cafer'e Topal Talip'in talebi aktarılır. Cafer Hıdır'la Musa'ya Topal Talip'in tarlasına yakın olan bir arazide de çalışmalara başlayabileceklerini söyler. Bunun üzerine Hıdır'ın tarlasında çalışmalara başlanmasına karar verilir. Hıdır'la Musa ikilisi, Kantarmalıları yeraltında cinlerin yaşadığı konusunda kandırmış ve onları bu yalana inandırmış olan sondaj karşıtlarının oynadıkları oyunun ortaya çıkmasını dört gözle beklemeye başlar. Sondaj çalışmalarının başlamasından bir süre sonra kazılan bölgede bir taş tabakasına rastlanır. Bundan dolayı çalışmalara bir süre ara verilir ve ne yapılacağı konusunda düşünmeye başlanır. Sondajcıların bir araya geldiği bir toplantıda Cafer eşyle yaşadığı sıkıntılardan bahseder. Tülin Cafer'den kendisine yeterince ilgi göstermediği için şikayetçidir. Fakat Cafer halkına hizmet etmek konusunda kararlıdır. Muhtar Musa Kore Savaşı'nda eşini kaybetmiş olan Teslime'yi Hıdır'a ikinci eş olarak vermeyi düşünmektedir. Sondaj karşıtları çalışmalara nasıl engel olabileceklerini düşünürken çalışmaların sekteye uğraması sondaj yanlılarını endişelendirir. Zira taş tabakanın aşılamayacağı ve çalışmalara son verileceği düşünülür. Çalışmaların durması durumunda sondaj karşıtlarının bu durumu fırsata çevirip kendi çıkarları doğrultusunda yeni yalanlar uyduracakları düşünülür.

Yeraltından Acı Suyun Çıkması ve Suyun Köyün Her Yanını Sarması

Hıdır ve Musa gibi sondaj yapılmasını isteyen kişilerin tuttuğu nöbetler ve yaptıkları fedakârlıklar sayesinde sondaj çalışmalarına başlanır. Sondaj işçileri dikkatli ve özenli bir şekilde çalışmaya başlamışlardır. Kantarmalılar Kaplan Harmanı'nda yapılan çalışmaları dikkatle izlerken sondaj karşıtları çalışmalara nasıl engel olacaklarını düşünürler. Zira sondaj yapılan yerden bütün köye uğursuzluk yayılacağına ve cinlerin istilasına uğrayacaklarına yönelik söylentiler yaymışlardır. Çalışmalar sırasında Hıdır'la Teslime'nin birbirlerine yaklaştıkları görülür. Fakat Hıdır oldukça güçlü olan dürtülerine ve hislerine engel olarak Teslime'yi uzaklaştırmayı başarır. Yapılan çalışmaların sonunda sondaj yapılan yerden su çıkarılır. Hıdır'la Musa başarıya ulaştıklarını düşünerek büyük sevinç yaşarlar. Suyun durumunun kontrol edilmesi amacıyla Mühendis Cafer'in eşi ve kayınlarıyla birlikte gittiği Yalova'dan dönmesi beklenir. Fakat daha fazla bekleyecek sabrı kalmayan ve bir an önce temiz suya kavuşmak isteyen Kantarmalılar suyu tadararak kontrol ederler. Çalışmaların başlamasına öncülük eden kişiler bardağa doldurulan sudan birer yudum alarak suyun kalitesini kontrol ederler. Sudan bir yudum içmiş olan kişiler ikinci yudumu alamazlar. Zira yeraltından çıkarılan su içilemeyecek kadar acıdır. Yalova'dan dönen Cafer, Hıdır ve Musa'yla görüşür. Yeraltında bir içdeniz olabileceğini ve içilen suyun deniz suyu olabileceğini söyler. Açılmış olan kuyu kapatılamamış ve tarım amaçlı kullanılamayacağı anlaşılan su bütün yüzeyi kaplamaya başlamıştır.

Kuyunun Kapatılmaya Çalışılması Fakat Kapatılamaması

Suyun kullanışsız olduğunu ve akan suyun bütün köyü göl haline getireceğini düşünen sondaj karşıtları bir gece yarısı kuyuyu kapatmaya çalışır. Aynı şekilde yerlilerin tarlalarının su altında kalmasından endişe eden Hıdır da kuyunun kapatılması için çaba gösterir. Fakat kuyunun kapatılamaması üzerine Topal Talip, Hoca Nureddin, Hacı Yusuf ve Hacı Okkalı gibi anlatı kişileri şehre gidip Vali'yle görüşmeye karar verirler. Siyasetin içinde olan tanıdıklarını araya sokarak Vali'yle hiç vakit kaybetmeden görüşen Topal Talip Kantarma'ya Ziraat Müdürü'nü ve bir ekibi getirtmeyi başarır. Yapılan incelemeler sonucunda yeraltından çıkan suyun arsenikli olduğu ve tarım yapma amacıyla kullanılamayacağı anlaşılır. Hemen

ardından belediyeden gönderilen bir ekiple kuyu çimento ve kumla doldurularak kapatılır. Mühendis Cafer, Hıdır gibi daha iyi tarım yaparak büyük toprak ağaları tarafından sömürülmeden yaşamak isteyen kişilere başka bir yerde kuyu açabileceklerini ve köyde temiz su kuyusu bulunabileceğini söyler. Fakat kısa bir süre sonra kapatılan su kuyusu yeniden açılır. Bütün köyün su altında kalmasından endişe eden Hıdır'la Musa ikilisi ne yapacağını bilemez durumdadır.

Hıdır'ın Teslime'yle Birlikte Olması Yaşanan talihsizliklerden dolayı neredeyse tamamen şevki kırılmış olan Hıdır'ı teselli etmeye çalışan tek kişi Çil Ümmet'in kızı olan Teslime olur. Yirmi iki yaşında olan ve eşi Kore Savaşı'nda şehit düşmüş olan Teslime Hıdır'a karşı derin duygular beslemektedir ve ona çok ilgi gösterir. Yaşanan hayal kırıklığının ardından Hıdır, Teslime'nin gösterdiği isteğe ve ilgiye daha fazla karşı koyamaz ve ahırda onunla birlikte olur. İkilinin arasında yaşanan yasak ilişki bir süre gizli bir şekilde devam eder.

Kantarma'yı "Köygöçüren" in İstila Etmesi ve Yerlilerin Göç Etmeleri Açılan kuyu çimento ve kumla kapatılır. Fakat her kapatma girişiminin ardından kuyudan yeniden su sızmaya başlar ve başka noktalarda da su sızıntıları görülmeye başlanır. Bütün çabalara rağmen köyün çeşitli noktalarında oluşan su sızıntıları kapatılamaz ve bir süre sonra yerliler tarafından "Köygöçüren" olarak adlandırılan "Cirsium arvanse" adlı ot her yerde bitmeye başlar. Bölgedeki gelişmeleri incelemeleri için devlet tarafından görevlendirilmiş olan Profesör incelemeler yapar. Profesör Kantarma'yı istila eden ottan nasıl kurtulabileceklerine yönelik yerlilere tavsiyelerde bulunur ve hangi ilacın kullanılması gerektiğini söyler. Profesör'ün sözlerini dikkate almayan ve hocaların söylediklerini dinlemedikleri için lanetlendiklerini düşünen yerliler istilacı ottan kurtulmak için rasyonel hiçbir girişimde bulunmazlar. Bir süre sonra köyden şehre göç etmeler başlar. Göç eden her yerli yaşanan felaketten dolayı Hıdır, Muhtar Musa ve Çil Ümmet'i suçlarlar. İlk göç eden kişilerden biri olan Topal Talip şehre yerleşir ve yakın siyasi ilişkileri sayesinde ticaret kapasitesini genişletir. İstilacı ot ve çeşitli yetersizliklerden dolayı Kantarmalı çocukların çeşitli hastalıklardan dolayı öldükleri görülür. Bundan dolayı Hıdır'la Muhtar Musa da yaşananlara daha fazla dayanamayıp şehre göç etmek zorunda kalırlar. Dr. Zihni Bey'in girişimleri sayesinde Muhtar Musa onların ikamet ettiği apartmanda kapıcı olur. Teslime'yle yaşadığı yasak ilişkinin eşi Sunacık tarafından anlaşılmasıyla birlikte Hıdır derin bir utanç yaşar. Fakat Sunacık, Hıdır'la Teslime'ye anlayış gösterir ve Teslime'yi ailenin bir üyesi olarak kabul eder. Zira yaşadığı şeylerden dolayı Teslime'ye acır ve bir kadın olarak onun da ihtiyaçlarının olduğunu düşünür. Eşinin bir tür ermiş olduğunu düşünen Hıdır Teslime'yi Çil Ümmet'ten istedikten sonra şehre göç eder ve itfaiyeci olarak çalışmaya başlar. Kantarma'da yalnızca Çil Ümmet-Selverce çifti kalır.

Köylülerin Şehirlilerden İntikam Alma Çabaları "Romanın şehirde geçen diğer bölümlerinde, yoksul köylülerin şehirde tutunabilmeleri ve kendilerince şehirden intikam almaları anlatılır. Musa şehirde çok hovarda olacağını söyler. Gerçekten de zengin erkeklerin ilgisiz bırakılmış kadınları ile birlikte olur. Kendisine iş bulan ve yardımcı olan Dr. Zihni'nin karısının evinden de gece gündüz ayrılmaz. Hıdır ise Teslime ve Sunacık'la yaşamaya başlar. Artık hayat felsefeleri "domuzdan ne koparırsan kâr" olmuştur.

(Kentsoyluların Köyü Satın Alıp Çiftlik Haline Getirmeleri) Şehirli zenginler ise köyün taşınmasından sonra köy topraklarını satın almaya başlarlar. Özellikle ülkenin en büyük müteahhidi Sadık Can köyden 500 dönüm toprak alır. Dr. Zihni, ziraat mühendisi de toprak satın alanlar arasındadır. Toprak satın alanlar, bürokratik girişimlerle devletin bütün imkânlarını kullanırlar ve köyü büyük bir çiftlik haline getirirler. Devletin verdiği geri ödemesi faizsiz ve uzun vadeli kredilerle çalışmalarını yürütürler. Zararlı otlar temizletilir ve ilaçlarla tekrar çıkmamaları sağlanır. 40 m. vurulan sondajın derinliği 120 m.'ye kadar artırılarak tatlı su çıkartılır. 18 kuyu açılır. Açtıkları kuyularla köylerini yemyeşil bir yer haline getirirler. Köyde kalan Çil Ümmet köydeki yalnızlığı ve gördüğü manzaralar karşısında bunalıma girer ve aklını yitirir.

(Aydın ve Öğrencilerin Köylüleri Desteklemeye Çalışmaları) Köyü bu hale getiren zenginler bunları vatan için yaptıklarını söylerler. Ancak devletin parası ve uyanıklıklarıyla maddi kazanç sağladıklarını herkes bilir. Bu durum burjuvazinin köylü karşısındaki zaferidir. Öğretmenler bu yaşananları halka anlatmak ve onları uyandırmak için toplantı yaparlar. Tüm öğretmenler kürsüde konuşur. Konuşanlar arasında Kantarma köyünden atılan Sefer de vardır. Bankaların zengine kredi verdiğinden, ama köylü istediğinde kapıların kapatıldığından şikâyet eden öğretmenler burjuvazinin devlet eliyle bütün toprakları gasp ettiğini anlatırlar. Köylünün sıkıntılarını anlatabilmek için miting kararı alırlar. Muhafazakâr ve Amerika yandaşı olan Dr. Hıfzı mitingin olmaması için herkesi ayağa kaldırır. Bakanları bile devreye sokar. Necmi Bey karşı miting yapılması için oylama yaptırarak, bunu

kabul ettirir. Ülkede komünistlerin miting yapacağı havası estirilir. Hatta camiler bombalanıyor diye yalan haberler çıkartılır. Vali'nin araya girmesiyle mitingden vazgeçilir.

(Yapılması Planlanan Mitingin Önüne Geçilmesi) Mitingden vazgeçildiğini öğrenen Dr. Hıfzı devrimcilerin korktuğunu dile getirir ama derinden derine de üzülmemektedir. Çünkü karşı miting olması ve devrimcilere karşı gelmeleri için çok kişiye para yedirmiştir.

(Köylülerin Kandırılmışlıklarıyla Yüzleşmeleri) Hıdır ve Musa şehre artık iyice adapte olurlar. Ancak Hıdır ve Teslime'nin kafası hâla köydedir. Çünkü Teslime'nin babası Çil Ümmet ve annesi Selverce köyde kalmışlardır. Onların nasıl olduklarını merak ederler ve getirmek için köye giderler. Köyde gördükleri manzaralar karşısında üzülürler. Çünkü köy bıraktıkları gibi değildir. Her yer güllük gülistanlıktır. Orada sondalardan görevli bir çavuş ile görüşürler. Çavuş üniversite olaylarından dolayı okuldan atılmıştır. Köydeki çalışmalar hakkında bilgi verir. Köydeki sondaların 120 m. derine indirildiğini söyleyince Hıdır'ın aklına şaşı Cafer'in vurduğu sonda gelir. Sadece 40 m.'ye inilmiştir. İş baştan sağma yaptıran hükümete de Cafer'e de "Yazıklar olsun." der. Cafer'in başarısızlığını kayınpederi ünlü Müteahhit Sadık Can da, romanın sonuna doğru kabul edecektir. Ama başarısız olan bu insanlar artık bu toprakların yeni sahibidir.

(Teslime'yle Hıdır'ın Çil Ümmet'le Selverce'yi Şehre Götmek İstemeleri) Çil Ümmet ve Selverce, kızı ve damadının üstelemelerine rağmen köyü bırakmaz. Çil Ümmet gururlu bir köy yaşlısı olduğunu bir kere daha gösterir. Selverce'nin tavır almasına sinirlenen kızı Teslime de kendisine analık yapması gerektiğini söyleyerek annesiyle kavga eder. Ne yapsalar da razı edemezler. Sondalarda çalışan Çavuş, bir hafta zaman ister ve iki yaşlıyı ikna edeceğini söyler. O ümitle köyden ayrılan Teslime ve Hıdır yolda Mühendis Cafer, karısı Tülin, Dr. Zihni ve eşi Melahat'a rastlarlar. Yeni topraklarını görmeye gelmişlerdir.

(Hıdır'la Musa'nın Yabancılaşmaları) Hıdır ile Musa'nın romanın başında tanıdıkları şarkıcı Hacer ise romanın sonunda sıkıyönetim tarafından tutuklanır. Nedeni ise şarkılarında geçen zengin ve yoksul ayrımıdır. Söylediği aşk şarkılarında bulunan bu ayrımdan dolayı hapse atılır" (Yıldız 2008, 108-110).

Temalar

Toplumsal Sınıf Kantarma köyünde yapılan sondaj çalışmalarının ardından yeraltından çıkarılan su bütün tarlaları ve arazileri istila eder. Bundan dolayı kısa bir süre sonra Kantarma köyünü yerlilerin "Köygöçüren" olarak adlandırdıkları ot türü istila eder. Dolayısıyla tanrı tarafından lanetlendiklerini ve istilacı ot yüzünden bir daha köyde hiçbir şey yetiştiremeyeceklerini düşünen yerliler kırsaldan kente göç ederler. Onların içine düşmüş oldukları durumdan haberdar olan sermaye sınıfı terk edilen toprakları satın almaya başlar. Sondaj makineleriyle yerin daha da altına inilir ve bu sayede tatlı su çıkarılır. Çıkarılan tatlı su ve bölgeye yapılan yatırımlar sayesinde Kantarma büyük bir çiftliğe dönüştürülür. Kentsoylu sınıf köylülerin içinde bulunduğu olumsuz durumu fırsata çevirip kendi çıkarlarını geliştirmiştir. Ayrıca devlet kurumları köylülerin sorunlarıyla yeterince ilgilenmemiş ve onlara istenen banka kredilerini vermemişlerdir. Kentsoylu sınıf ise devletten istediği bütün yardımları ve desteği hiçbir sorun yaşamadan alabilmiştir. Devletin halkına karşı uygulamış olduğu çifte standart anlatı boyunca eleştirilir ve devletin ikiyüzlü politikaları sorguya çekilir.

İnanç Kantarma köyünün varsıl toplumsal kesiminden olan Topal Talip gibi anlatı kişileri, çıkarlarını korumak için halkı edilgenleştirmeye çalışır ve bunu sağlayabilmek için en çok batıl inançlara ve hurafelere başvurur. Yeniliklere ve değişime kapalı olan Topal Talip, Hıdır'la Musa'nın Kantarma'ya su getirtme girişimlerine karşı köye Kuran kursu açtırmak ister. Devlet kurumlarının girişimleriyle çok kısa sürede cami onarılır ve Kuran kursu açılır. Ermenek'ten Nureddin Hoca getirilir ve henüz soyutla somut olguları birbirinden ayırt edemeyen çocuklara dini öğretiler aşılanır. Fakat Nureddin Hoca köylülere ve köylü çocuklara dini öğretileri öğretmekten ziyade tutucu, gerici ve gelenekçi dünya görüşünü aşılar. Cumhuriyet değerlerini, Atatürk ilkelerini ve ilerici örgütleri din karşıtlığıyla suçlar. Dinci ve milliyetçi örgütlerin güzellemesini yapar ve onların maddi-manevi olarak sonuna kadar desteklenmeleri gerektiğini söyler. Batıl inançlar ve hurafeler aracılığıyla insanların mantıklı düşünme yetileri ve rasyonelliği dumura uğrattırılır. "Köygöçüren'de nazar değmesin diye gömleğe çörekotu dikilir. (s.527) Şapkanın içine alına gelecek bir yerine göz boncuğu dikmek gözlerden korur (s.28). Köygöçüren romanında cinlerle ilgili inanışlar büyük yer tutar ve insanların yaşamına yön verme gibi bir güce sahiptir. Bunlar özellikle köy imamının uydurduğu hikayelerdir.

Köygöçüren romanında susuzluk çeken köylüler sonda ile yer altından su çıkarması için bir görevli isterler” (Karabela (Şermet) 2007, 428).

Güç Anlatıda rol oynayan kişi kadrosunda üst sınıfları temsil eden anlatı kişilerinin kendi çıkarlarını geliştirmek, kâr etmek, mülk sahibi olmak, ticaret yapmak ve sermaye biriktirmek amacıyla siyasilerle ilişki halinde oldukları ve onlarla iş birliği yaptıkları görülür. Bazı anlatı kişilerinin zengin olmak ya da ticari ilişkilerini daha da geliştirmek amacıyla siyasete atıldığı görülür. Kantarma’da yaşayan yerliler daha iyi tarım yapabilmek ve insanca yaşayabilmek için köye su getirilmesini isterler. Fakat devlet kurumları ve siyasiler onların sorunlarıyla yeterince ilgilenmez ve en temel ihtiyaçlardan biri olan su getirme işi sürüncemede kalır. Fakat bölgedeki arazileri kentsoylu sınıfa mensup anlatı kişilerinin satın almalarıyla birlikte yeraltından tatlı su çıkarılır ve gerekli bütün yatırımlar yapılır. Devlet kurumları ve siyasi yapılar hem kendi çıkarlarını hem de kentsoylu sınıfın çıkarlarını korumak adına elindeki bütün imkanları kullanır. Emekçi halkın yanında yer alan öğrenciler ve aydınlar devletin şiddet kullanma yetkisi olan organları tarafından baskı altına alınır. Verdikleri hiçbir sözü tutmayan siyasilerden aynı yöntemlerle faydalanmak isteyen Hıdır’la Musa, Demokrat Parti’ye üye olmalarına rağmen Halk Partisi için çalışırlar.

Adaletsizlik “*Köygöçüren*” romanında yaşam standartlarını artırma ve kendini daha iyi olana açma için ciddi bir mücadeleye içinde olan Hıdır, hep birbirlerine benzeyen ve algılarında herkesleşerek yığılaşan insan toplulukları karşısında kendini ve toplumu dönüştürmek adına bir eylemsellik içine girer. Bu durum, kendini ve diğerlerini dönüştürme adına üstlendiği sorumluluk algısının bilincinde olduğunu gösterir. (...) Özgürlük sorunsalının toplum ve birey hafızasında ne denli sonuçlar doğurduğunu ortaya koyan yazar, bu sorunsalın sosyal adaletsizlik problemini de beraberinde getirdiğini romanlarında yaşattığı olaylar ve karakterler aracılığıyla okuyucuya yansıtır. Sosyal adaletsizlik bir sosyal sistem içerisinde yer alan ilişkilerin ve etkileşimlerin düşüşler yaşaması durumunu ifade eder. Kapitalizm etkisiyle biçimlenen sosyal adaletsizlik algısının toplumda yer edinmesi ve yansıma bulmasının en önemli etkilerini sınıf farklılıkları adı altında inceleyebiliriz.” (Akar 2010, 72-73).

Cinsellik Anlatı boyunca cinsellik izlediği farklı anlatı kişileri üzerinden farklı tezahürleriyle okura yansıtılır. Anlatının başkişilerinden biri olan Muhtar Musa kadınlara yönelik cinsel doyumsuzluğuyla ön plana çıkar. Özellikle Kantarma köyünden kente göç ettiklerinde kapıcı olarak çalıştığı apartmandaki evli kadınlarla birlikte olur. Ona kapıcılık işini bulan Dr. Zihni’nin eşi Melahat bunlardan biridir. Varsıl kesime mensup olan erkeklerin eşleriyle cinsel ilişkiye giren Muhtar Musa bu şekilde onlardan intikam aldığını düşünür. Maruz kaldığı haksızlığın intikamını bu şekilde aldığını ve bu şekilde adaleti sağladığını düşünür. Bunun yanında Sunacık’la evli olan Hıdır, eşini Kore Savaşı’nda kaybetmiş olan yirmi iki yaşındaki Teslime’yi ikinci eşi olarak alır. Ona karşı beslediği cinsel arzu oldukça güçlüdür. Sürekli onu hayal eder, onunla birlikte olmak ister ve ona karşı koyamaz. Teslime’nin de kadınsal ihtiyaçlarının olduğunu farkında olan Sunacık, Hıdır’ın Teslime’yle evlenmesini anlayışla karşılar.

Arayış Uzun yıllar su sorunu yaşanmış olmasından dolayı Kantarma toprağı oldukça verimsizleşmiş ve neredeyse tarım yapılamaz hale gelmiştir. Bundan dolayı anlatıda rol oynayan Hıdır gibi anlatı kişileri köye su getirilmesi yönünde ciddi girişimlerde bulunur. Fakat girişimlerin istenen sonuçları vermemesi ve arazileri “Köygöçüren” adı verilen ot tarafından işgal edilmesi sonucu yerliler yeni bir başlangıç yapma umuduyla kente göç ederler. Kente göç eden anlatı kişilerinin büyük bir çoğunluğu yeni bir hayat kurmanın arayışı içine girerler. Fakat bu girişim onlar için oldukça zor olur. Zira Hıdır’la Muhtar Musa iş bulabilmek için Demokrat Parti’ye üye olmak zorunda kalır. Her ne kadar Demokrat Parti’ye üye olsalar da Halk Partisi için çalışır. Sermaye sınıfının Kantarma’da aldığı arazilerde modern bir çiftlik yapıldığına şahit olan Hıdır’la Muhtar Musa haklarını aramaya çalışırlar. Fakat zaman içinde onların sınıf bilincine varamadıkları için yabancılaştıkları görülür.

Yabancılaşma “*Köygöçüren*” romanında ise, kendi güçsüzlüklerine kısıtlı bırakılan köylünün, toplumu temsil etme özelliğinden nasıl uzaklaştırıldığına yer verilir. Toplumda üst sınıf tarafından bir tehditmiş gibi algılanan köylü, yabancılaşmanın, yozlaşmanın, bırakılmışlığın, soğuk, silik ve yutucu gücüne maruz bırakılır. Romanda bilince dayalı yetileri üst yetke tarafından baskı altına alındığı için, pasifize edilen köylü içinde bulunduğu ortamı bir kaos ortamına benzetir” (Akar 2010, 98). “Şehirde şehir ortamına ayak uydurmaya çalışan ve şehirde ayakta kalmaya çalışan Hıdır ve Muhtar Musa’nın değişen mekanla birlikte farklı çatışmalar yaşadıklarına tanık oluruz. Musa’nın da Hıdır’ın da savaşı ve çatışması kendilerinin yerinden ve yurdundan olmasına sebep oldukları şehir insanına karşıdır artık. Kendilerince bir yaşam felsefesi belirleyerek şehir insanına karşı tavır alırlar. Kapıcı olan Muhtar Musa

şehirli kadınlarla birlikte olarak öfkelerini gidermeye çalışır. Hıdır ise Demokrat Partili olmadığı halde halk partisinin hayat felsefesini yaşantısına hâkim kıldığı halde her iki tarafı da birbirinden habersiz destekliyor görünerek her iki taraftan da faydalanma yolunu tercih eder. Her ikisi için de artık amaç şehrin insanını kullanabilmektir. Bunu yaparken hiçbir vicdan azabına ya da suçluluğa kapılmazlar. Çünkü kendilerinden çalınanı aldıklarını düşünmektedirler. Onları köylerinden eden yerinden yurdundan uzaklaştıran şehir insanı, özellikle de burjuva sınıfına mensup şehir insanıdır” (Karabela (Şermet) 2007, 390).

Kişi İncelemesi

Hıdır (Sosyal/Sorumlu) Anlatının başkişilerinden biri olan Hıdır Kantarma köyünün ilerici ve yenilikçilerinden biridir. Toplumsal refahın artması ve kalkınabilmeleri amacıyla Kantarma'ya su getirilmesini ister ve bu doğrultuda gerekli girişimlerde bulunur. Kantarma'da Kuran kursu açtırmak isteyen ve köye su getirilmesine yönelik yapılan çalışmalara köstek olmaya çalışan kesimin karşı tarafında yer alır. II. Dünya Savaşı sırasında Çakmak Hattı'nda görevlendirilmiş olan anlatı kişisi evlidir ve Doğan, Duran, Yeter adlarında üç çocuğu vardır. Sunacık'la evlidir ve daha sonra Çil Ümmet'in genç yaşta dul kalmış olan kızı Teslime'yle de evlenir. “Köygöçüren'de Hıdır romanın atmosferi içinde köy hayatı ile çok uyumlu bir tip olmasına karşın değişen yaşam şartları onu kendi ortamının dışında hayatlara yelken açmaya iter. Başlangıçta köyün uyanık adamı olarak bilinen ve tanınan Hıdır köyün muhalif ve muhafazakâr kanadı ile çatışma halindedir. Köyün muhafazakâr kanadı başkandan Kuran Kursu isterken, Hıdır köye su ister. Dindar değildir, camiye gitmez. Kuran Kursuna karşı okulu ve öğretmeni destekler. Yenilikçidir, töreleri ve gelenekleri köhnemiş bulur” (Karabela (Şermet) 2007, 392-393). “*Köygöçüren*” romanında yaşam standartlarını artırma ve kendini daha iyi olana açma için ciddi bir mücadele içinde olan Hıdır, hep birbirlerine benzeyen ve algılarında herkesleşerek yığınlaşan insan toplulukları karşısında kendini ve toplumu dönüştürmek adına bir eylemsellik içine girer. Bu durum, kendini ve diğerlerini dönüştürme adına üstlendiği sorumluluk algısının bilincinde olduğunu gösterir” (Akar 2010, 72-73).

İstekli Kantarma'ya su getirilmesini sağlayıp iyi tarım yapma konusunda oldukça isteklidir: “Bir de bizim köye gelse, biz de çok içten bir gösteri yapsak Büyük Başganımıza! Gadını gizi köyün ağzına yıgsak, o bağırsa: 'Meraba vatandaşlar!' Biz bağırarak: 'Sağool, varol, sağool, şak şak şak!..' Bi karşılama görse...” (Baykurt 2007, 17).

Sitemkâr Bütün girişimlerine rağmen köye su getirilmesi konusunda gelişme kaydedilememiş olmasına sitem eder: “Şimdi köyde bir cip olmalıydı, bir otobüs felan! Binip gitmeliydim sehere!..» Kızgın, küskün bir adam olup çıkmıştı. Bunalıyordu her gün biraz daha. Öfkelerini de kime yönelteceğini bilemiyordu. «Muhtarı da almalydım yanıma. İkimiz bir olup bizim İl Başganına varmalıydık: 'Getir Başganı bizim köye, köyümüz yeşersin! Öldük guraklıktan, gıtlıktan! Çağırıyoruz gendisini, var söyle!..' Eğerkine söylemek istemezse kendimiz varıp söylemeliydik. 'Çıkar bizi huzuruna, geri yanma garışma!' Huzuruna vardığımızda kendimiz annadırdık: 'Onca rahmet yağdı memlekete zatın Başgan olalı, emme düşmedi bizim köye tek damla! Gel de bir adaletini göster! Valisi malisi, müdürü müdürü, pangası mangası heç gülmedi yüzümüze. Biz senin hüdütlerinin dışından mı geldik? Göçmenlerin bilem bizden eyoldular, otu saz, guşu gaz yerlere gondular. Bizi daha nice yakıp gurutacan bu tozun gumun içerisinde? Hadi bizi de geç, gadınlarımız, çocuklarımız bek irezil! inanmazsan buyur gör. İnanmazsan buyur gözünle gör!..' Böyle annadırdık.» Durdu biraz: «Emme buyurup görse ne yapacak, guş mu gonduracak? Bir umut işte benimki! Yani ben diyorum, böyle boş oturmaylan olmaz. İlle de gıdır sapır, bi şeyler yapmalı. Körlük bönlük yeter gali Ümmet emmi...” (Baykurt 2007, 22).

Coşkun Oldukça coşkun bir kişiliğe sahiptir: “Bu giz var ya muhtar, aha bunu ovanın ortasına, geniş bir çayıra götüreceğim. Şöyle insanların başının hizasında yüksek bir seki yapacağım. Gizi üstüne çıkaracağım. Bütün Türkiye'nin insanlarını da toplayacağım çoban çoluk, Erzulüm'da, Trakya'da, Urfa Mardin'de, İsparta Buldur'un oralarda ne kadar garı giz, çocuk mocuk, fakırlar felân varsa çağırıp... giza da deyecem söyle gali! Millete de deyecem dinlen bunu! Ne gam galır, ne kasavet! Ne de hasdalık felân! Yani dalaklarının şişi bilem iner. Hatta muhtar bak, sadece Türkiye'yi değil, Suriye, İran, Yonan, Bulgar, komşuları felân de çağırarak, onlar da gelip dinlesin bizim giz!..” (Baykurt 2007, 43).

Sakin Olumsuz durumlar karşısında sakinliğini korur ve başkalarına da güven verir: “Baktı Hıdır. Daha gündönümü bile değil. «Değmenci Abdullah'dan ödünç alırım, korkma! Daha olmadı muhtardan alırım, heç korkma!» «Korkmuyorum da... gine irezil olduk!» «Heç korkma, ben Allaha güveniyorum!” (Baykurt 2007, 73).

Eleştirel Gelişime karşı çıkan kişileri ve bu doğrultuda yapılan eylemleri eleştirir: “Öyle bi adamsın ki, 'Sağlığına dovacıyız... dovacıyız! Heç bilem dova edemem böyle adama! Hani Başganımız felân emme, nasıl goltukluyordu Topal Talip'i bugün? Yok %99'u 'Müslümanmış da, din işi ayrıymış da... % 99'u Müslüman emme bizim köyün de % 100'ü gavruluyor, naber? Asıl sen gonuşacaktın su meselesini! Dova ettin, sustun...” (Baykurt 2007, 91).

Gururlu Amaçlarına ulaşabilmek için karşıt görüşlüler karşısında boyun eğmek istemez: “Tuttu Musa'nın kolunu, sıkıca çekti Hıdır, «cık» etti usulca: «Gitmeyelim! İstemez... Belkim Doktor Zeyni'ye uğrasak daha eyolur. Hüsnü Şifa'ya doğrudan gitsek de olur. Ne gidiyoruz Hacı Şavkı'ya, Zaman'a? Öpeceksek bir kişinin elini öpelim, o da doğru dürüs biri olsun!” (Baykurt 2007, 117).

İlerici İnsanoğlunun ilerici değerlerine sahip çıkar: “Tabii! Onlara göre siz birer düşmansınız... dinimizin düşmanı! Yeni yazıyı getiren siz, medreseleri gapatan siz, hocaların yeygisini kesen siz, siz Millî Mücadelecilerin öğretmenleri, halkın gözünü açmak için çalışan, muskayı üfürüğü beğenmeyen, sülûge sömürgene düşman güzel öğretmenler...” (Baykurt 2007, 154).

Sorumlu Yapılmaya başlanan su altyapısı konusunda kendini hemşerilerine karşı sorumlu hisseder: “Neyse, mühim değil. Tarıma yaramaz bir sudur çıkan! Zaten bu bir araştırma kuyusudur. Başka sondajlar yapmak lâzım. Raporuma yazarım bunu... Sen rahatsız mısın dostum?» Seslenmedi Hıdır. «Bu böyle yatıyor bugün! Gapanıyor evde! Yani bu mesele çok zoruna gitti. Çok suçukuyor!..» «Ne demek suçukuyor?» «Yani gendi yüzündenmiş gibi... tabii bütün oradaki tarlalar batıyor şimdi! Durmadan akıyor su! Yudacak tarlaları... belkim bütün köyü, ovayı...” (Baykurt 2007, 276).

Çil Ümmet (Açık/Sorumlu) Anlatının yaşlı bilge tiplmesi Çil Ümmet; Muhtar Musa'yla Hıdır'ın kayınpederi ve Teslime'nin babasıdır. Millî Mücadele yıllarında düşman birliklerine karşı savaşmış ve gazi olmuştur. Halk Fırkası'nı ve Atatürk'ü destekleyen Çil Ümmet, dürüstlüğü ve hayat tecrübesinden dolayı Kantarmalıların saygısını kazanmıştır. Ülkesinin emperyalist devletlerle iş birliği yapmasına ve ülkesine dış müdahalelere maruz kalmasına karşı çıkar. “Köygöçüren” otunun bütün tarlaları işgal etmesi sonucunda onun haricinde herkes köyden göç eder. Norm tiplmelerden biri olan anlatı kişisi Greimas'ın Eyleyense Örneği'ne göre yardımcı işlevine sahiptir. “Çil Ümmet, olayların akışını etkileyecek hatta değiştirecek kadar güçlü bir bilge tip olmamasına rağmen köyün en yaşlı insanı olarak köylülerden saygı görür. (...) Çil Ümmet, köydeki hayatı yaşanılabilir hâle getirmek amacıyla açılması planlanan su kuyusuna karşı olan muhafazakâr kesimin davranışlarını engelleyemez ve bu yönde camide verilen olumsuz vaazlara karşı sadece “Ulan bu ne biçim vaaz!” demekle yetinir; bunlarla savaşmak ve köylüler arasındaki görüş farklılıklarının sebep olduğu çatışmayı durdurmak için bir girişimde bulunmaz” (Çetin 2021, 106).

Dostane Kişilik yapısı olarak oldukça dost canlısıdır: “Yüreğini selim dut yeğeniim, ben seni bilmem mi? Hemî dedikodu yapsan ne ilâzım gelir? Hakkında gonuştüğün adamları heç bilmiyor muyum? Bir gittiler mi bir daha görünmüyorlar. Bizim muhtara gelince: Damadım Allahlık! Kendi elimizle doladık bu sapıslığı başımıza. Üç şinik tohomluk ilâçlı buğdayı gapıp gelemedi köye. Halbuysam hokümet ovalarda dağlarda tohomluk dağıta dağıta kötürüm oldu. Ellerin muhtarları pank parası zamanı, ev başına ikişer lire cip parası alarak pangacıları köye gadar getirip milletin parasını ayağında dağıtıyor, bizimki bunu bilem beceremiyor da, yavrılı tavik gibi köyü ardına dakıp iki gün sıra bekletiyor seherde Kara Mustafa'nın handa...” (Baykurt 2007, 21-22).

Adil Olaylara ve durumlara karşı adilane bir tutum sergiler: “Yani bu bizim köyde ne dürzüler var, annamıyorum! Herif diyor ne yolarım, ne da gaparım! Pekey muhtar ne bok yisin buna? Yani damadım deye ben muhtar çok arkalamam, emme biraz da insaf var, insaf dinin yarısı be gizim! Neyse, hadi bakalım, eli golü siva gözölce. Avlunun her yanları, gapının önleri, damın arkaları, gübrelikler, çocuk pislikleri hep kakacak. Hadi göreyim seni! Ben de yardım ederim ya, sen asıl kendine güven. Anan nasıl, kaktı mı? Kakıp namazını gıldı mı? Müslümeğinde de candarmalar varmış ha?..” (Baykurt 2007, 68).

Fedakâr Ülkesinin kurtuluşu için yıllar boyunca savaşmış olan anlatı kişisi oldukça fedakârdır: “Ben efendim, tâ Trablus'tan galmayım! Yalnız Alaman Harbına almadılar 'çağdışı' çıkarıldığım için. Kore'ye de kendim gitmedim. Öteki harpların hepisine girip çıktım. Madalyamı çaldılar. Köyden bir düzü götürüp Zaman Amat'a verdi. Günahı vobalı boynuna, şimdi o dakmıyor. Halbuysam Millî Mücadele'ye bir gün bilem gatılmadı o. Urumlarla alışveriş etti. Nerden olacak madalyası? Şimdi heç geçirmeden beş vaktimi gilyorum gali!..” (Baykurt 2007, 81).

Dürüst Düşüncelerini ve hislerini hiç çekinmeden dile getirir: “Çil Ümmet: «Ula bu ne biçim vaaz?» İçinden sordu. «Bu adam düdüük!.. Düüüt düüt ötüyor Topal Talip'in nefesiyle! Bu yaşa geldim böyle vaaz duymadım, dinlemedim!..” (Baykurt 2007, 204).

Sorumlu İnsanlara karşı kendini sorumlu hisseder: “Biz mi istemiyoruz?» Güldü Çil Ümmet. «Eee doğru soruyor. Ayna dürbün gibi biliyor içimizi: İsteyen var, istemeyen var! Köyde ikicilik olmadan olur mu? Parası bi yere gitmiş de sözü bi yere gitmemiş köyün, köylerin!..» Ciddileşti birden: «Tabii, istediye, istemediye bakmayacak, doktor nasıl furuyor inneyi, o da furacak sondayı! Altüst edecek cinlerin seherini, yılanı, evranı!.. Hemi de beni dinle Musa, silecek, kafaların içine Gurba Nuri ne gadar doldurmuşsa safsatayı yalanı!.. Silip pampak edecek, herkesler görecek, heç korkman!..” (Baykurt 2007, 214).

Güvenilir Geçmişteki tecrübeleri ve bilge kişiliği sayesinde insanların güvenini kazanmıştır: “Çakmak Hattı, Alaman Harbinde, Trakya'da, ben orda askerlik ettim. Gomşum Çil Ümmet de Seferberlik'te, Millî Mücadele'de çarpıştı. Kırk yıl oluyor, daha sıramız gelmedi. Kırk yıl sabır az mı, allahtan kork!..» Elini uzatıp kesti Hıdır'ın sözünü: «Dur bakayım dur dur! Kim bu Çil Ümmet? Çil Ümmet bu hani Başkana beni fitleyen adam? Bunak bir ihtiyardı hani? Sordum öyle söyledilerdi. Götürüp atacaktım iki üç gün nezarete, vazgeçtim...» Musa: «Öyle fit mit bilmez efendim, gayınpederimdir!» Hıdır: «Demir çelik bir adamdır, gayadır... gomşum!” (Baykurt 2007, 308-309).

Güdümlü Kurtuluş Savaşı'nda mücadele etmiş ve gazi olmuş olan anlatı kişisi Halk Partisi yanlısıdır: “İki gün, «İsmet Paşa harbe girmedil!» diyenlere kızdı, söğüp süpürdü Çil Ümmet. «Bolatlı'nın Garahamzalı köyünde herifin bacaklarını aynan benimki gibi pireler sardı, gulakları da Yonan'a gümm gümm topları atarkene sağır oldu. İsmet'e lâf söyleyenin ağzı eğrilir! Esger gibi geyinir, esger gibi yirlerdi. Onlar gibisi bi daha ne gelir, ne de gelmiştir! Önceleri böyle eyiydi onlar. Sonra... bozdular. Ya şimdikinler ne? Geçmişler milletin önüne, cami yaptırcaz, minare diktirecez, gors verecez, sakal dariyorlar” (Baykurt 2007, 362).

İlerici Batıla ve hurafelere karşıdır: “Doktor nasıl vuruyorsa iğneyi, siz de öyle vuracaksınız sondayı. Altüst edeceksiniz cinlerin şehrini, yılanı, evranı... Hem de beni dinleyin babalarım, sileceksiniz kafalarının içine Kurba Nuri'nin doldurduğu safsatayı. Silip pampak edeceksiniz; herkesler görecek!...” (Baykurt 2007, 197).

Topal Talip (Kapalı/Asosyal) Anlatıda rol oynayan kişi kadrosunun engelleyici tarafında yer alan anlatı kişisi olumsuz nitelikler göstermektedir. Tutucu, gelenekçi, çıkarıcı, maddiyatçı ve kurnaz kişiliğiyle göze çarpmaktadır. Kantarma köyünün varsıl kesimini temsil eden Topal Talip, kendi çıkarlarını korumak için, köye su getirilmesini istemez ve su çalışmalarını engellemeye çalışır. Yerli halkı edilgen bir hale getirmek ve bu sayede çıkarlarını korumak için köye Kuran kursu açtırır ve kurs hocasını kendi çıkarları doğrultusunda konuşturur. “Doğuştan aksak olan sol bacağı yürümesini hafif bozuyordu. Ama hızında bir düşme olmuyordu. Kendini bildi bileli neşesine etki etmiyordu topallığı. Varlıklı bir adamın oğlu sayılırdı köyde. Bacılarına hisse vermedi babası ölünce. Karısı da getirdi biraz. Bir dönüm 50x50'dir Kantarma'da. İki yüz dönümü bulur ekip biçtiği. Dükkânı da var. Ne bozulsun neşesi? Babasının mülkü sayesinde, köyün en varlıklı, hatta en güzel kızını aldı. Tek parti zamanının işlerine o karıştırdı. Elli'den sonra hemen demokrat oldu. 45'ten beri kendindedir tütün bayılığı Tekel'in. Ne düşünmüşse, ne istemişse, az çok erişmiştir bugüne kadar. İstese üç sefer hacı olurdu. Şehirde iki tane daire aldı. İstese kalkıp temelli şehre göçebilir. Şehirde bunun onlusu başka bir dükkan açabilir” (Baykurt 2007, 99). “Köygöçüren'de Topal Galip köyde muhalif, tutucu kanadı temsil eder. Yenilikçi kanadın temsilcisi köye gelen başkandan köye su getirmesini isterken, Topal Galip kurs hocası ister. Üstüne üstlük köyden sonda ile su çıkarılmasını dine de aykırı bulan Topal Galip'in tarlasından su çıkacaktır. Bundan sonra daha yoğun olarak yenilikçilerin aleyhinde propaganda yapar. İbrahim Hoca ve Nuri Hoca da ona vaazlarıyla destek olacaklardır. Varlıklı bir insandır. Zaman neyi gerektiriyorsa ona göre renk alır. Ellili yılların ardından hemen Demokrat olmuştur ve o zamandan beri köyün tütün bayisidir. Köyde su acı çıkıp köyde hayat kalmadığında ise şehirde iki tane daire alarak hemen şehre göç eder ve orada bakkal açar” (Yanardağ 2005, 369).

Güvenilmez Yalnızca kendi çıkarları doğrultusunda hareket eden anlatı kişisine kimse güvenmez: “Varman canım Talip'in üstüne! Topal Talip'i bilmez değilsiniz ya! Lâf anlayan bir tek adam yoktur sülâlesinde. En eyisi, Talip yolmasın boncukları, emme, ahırdan da çıkarmasın! Başgan gidene gadar tutsun içerde. Talip diyor ki, 'Boncukları yolarsam mallarım ölür!' Heç yüklenmen, yolmaz...” (Baykurt 2007, 68).

Kurnaz Kendi çıkarlarını korumak ve geliştirmek için ahlaksız yollara başvurmaktan çekinmez: "Musa koştu ardından: «Bunca derdin belânın arasında Taliba! Bak, dosdoğru Taliba diyorum, topal'ı felân garıştırmıyorum, bunca derdin belânın arasında, firkacılık felân çıkarıp yeni dertler doğurma adamım! Belim omurum galmadı çekecek. Olur yanından bak önümüzdeki belâya. Ne diyor adam? 'Yol ineklerin başındaki boncukları! Çabbuk!' Yoluver sen de. Emme atıp ney etme, goy bi duvarın kovuğuna. Büyük Başgan daim olarak mekân dutacak değil ya bizim köyde! Şimdiki mayısının yanına bi mayış daha versen gine eğleşmez. Öğlen gelir, ikindin gider çok çok. Bizim gibi deli olmalı ki,geberene gadar siftinsin Kantarma'nın pisiğinde. Haa, ne diyordum, çeker gider ikindin. Sen de çıkarır dakiverirsin boncuklarını..." (Baykurt 2007, 66).

İnatçı İstediklerini elde etmek konusunda ısrarcıdır: "İsterse girmesin, ahıra da gapatamam mallarımı! Madem demokraasi var, ne boncuk yolarım, ne de ahıra gaparım. Salarım gün doğunca sığıra, başının boncuklarıyla felân giderler günün altında, gelirler günün altında. Ne Böyük Başgandan korkarım, ne de Validen maliden.." (Baykurt 2007, 67).

Tutucu Yerlilerin asıl ihtiyacı suyken Topal Talip Kuran kursu açılması konusunda diretir: "Topal Talip karısını oğlunu bırakıp fırladı: «En birinci isteğimiz bir gorstur!» «Ne kursu istiyorsun bakayım?» «Guran Gorsu istiyorum efendim.» Vali, birkaç kişiyi kolundan tutup çekti: «Daha merhaba demeden istemeğe başlamayın!.." (Baykurt 2007, 80).

Açgözlü Siyasi ilişkileri sayesinde ticaret hacmini genişletmiş ve Kantarma'nın en büyük toprak sahiplerinden biri olmuştur: "Elinde bir sepetle Çumra şosasma doğru iniyordu Topal Talip. Doğuştan aksak olan sol bacağı yürümesini hafif bozuyordu. Ama hızında bir düşme olmuyordu. Kendini bildi bileli neşesine etki etmiyordu topallığı. Varlıklı bir adamın oğlu sayılırdı köyde. Bacılarına hisse vermedi babası ölünce. Karısı da getirdi biraz. Bir dönüm 50x50'dir Kantarma'da. İki yüz dönümü bulur ekip biçtiği. Yarisını nadasa bırakır zorunlu. Ama yarisını eker. Dükkânı da var. Ne bozulsun neşesi? Babasının mülkü sayesinde, köyün en varlıklı, hatta en güzel kızını aldı. Tek parti zamanının işlerine o karıştırdı Nahiyedeki Pehlivan Mustafa'yla birlikte. Elli'den sonra hemen Demokrat oldu. Almadı Amerikan Yardımı'ndan bir traktör henüz. Ama 45'ten beri kendindedir tütün bayiliği Tekel'in. Onunla birlikte üçüncü bir el gibidir köyün ortasındaki dükkân. Toplar her evden 'demir' paraları, 'kâat' paraları... durmadan. Ne bozulsun neşesi? Ne düşünmüşse, ne istemişse, az çok erişmiştir bugüne kadar. İstese üç sefer hacı olurdu. Şehirde bunun onlusu başka bir dükkân açabilir. Ama cenaballah, «Ekserüt tamâh-i şerrün!..» buyurmuştur. Fazla tamah iyi değildir!" (Baykurt 2007, 100).

Hasmane "Gors meselesini hemen attım önüne ki çevresinde bir dünya gazatacı var, alıp dillendirsinler. Hakiki Türk vatandaşları ne istiyor, dedim bilsinler. Yani öyle bir iş ki, Hıdır denen ayı tutturdu: 'Su! Ekinlerimize su! Guraklıktan ölüyoruz!' Su emme, diniyeye boş verirse bereketi olur mu kalkan mahsulâtın? Anlattım hepici.." (Baykurt 2007, 102).

Adaletsiz "Müyendiz Bey oğlum, safa geldin! Yani seni bi bulup bi yitirdik! Depemizden fesimiz fırladı, nere gayboldun be oğlum? Fakat şükür mevlâya ki gavuşturdu gine! Zaten nâparmış adına gurban olduğum, zenginleri sevindirmek için mal verirmiş, yoksulları sevindirmek için de... eşşeni yitirtir buldurmuş... hamdolsun!" (Baykurt 2007, 129).

Uzlaşılmaz "Caminin gölgesinde oturuyordu Topal Talip. Bazen İbrahim Hafız'la, bazen Hacı Okkalı'yla, Hacı Yusuf'la, Ermenekli Nuriddin Hocayla fıs fıs! Öğleden sonra ikindini, ikindiden sonra da akşamı ediyordu fıs fıs'larla. Gökten bir uçak geçse kalkıp bakıyorlar, ilerden bir kamyon çıksa kalkıp bakıyorlar, geceleri de yerlerin altından çıkıp gelecek ateşli orduları bekliyorlardı durmadan. «Bugün yarın... bi yandan deper... deper gelir...» Bekliyorlardı" (Baykurt 2007, 131).

Kaynakça

Akar, Yeliz. *Fakir Baykurt'un Romanlarında Toplumsal Gerçekçilik*. Yüksek Lisans Tezi, Yeni Türk Dili ve Edebiyatı, Fırat Üniverstesi, Elazığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010.

Baykurt, Fakir. *Köygöçüren*. İstanbul: Literatür Yayınları, 2007.

Çetin, Rabia. *Fakir Baykurt'un Romanlarında Toplumun Müşterek Bilinçatını Yansıtan Tiplerin Karşılaştırmalı İncelemesi*. Yüksek Lisans Tezi, Afyonkarahisar: Afyon Kocatepe Üniversitesi, 2021.

Erol, Mustafa. *Fakir Baykurt'un Romanlarında Yer Alan Kişiler*. Yüksek Lisans Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın: Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, 2019.

Karabela (Şermet), Sevim. *Fakir Baykurt (Hayatı ve Romanları Üzerine Bir İnceleme)*. Doktora Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Yeni Türk Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara: T.C. Gazi Üniversitesi, 2007.

Yanardağ, Mehmet Fetih. *Fakir Baykurt'un Hikaye ve Romanlarının Tema ve Yapısı Üzerine Bir İnceleme*. Doktora Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya: İnönü Üniversitesi, 2005.

Yıldız, Kanat. «*Fakir Baykurt'un Romanlarında Sosyal Hayat.*» Yüksek Lisans Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas, 2008.